

løde sig til Harboe, Krabbe, Thott, Brandt og Jens Juel til Benzons. Hvori bestod da Modsætningen? Kapt. Rockstroh peger i Begyndelsen paa det mærkelige i, at Harboe vil lade Proprietæren selv udtage den Karl, ham bedst synes, men han ender dog med at sige: „Det er ikke helt tydeligt, hvori de to Hovedforslagsstillere, Benzons og Harboes, Opfattelser navnlig afviger hinanden“, da Benzons aabenbart ogsaa gaar ud fra det samme Udskrivningsprincip (Proprietærerne maa ikke tage hverandres Karle). Modsætningen ligger imidlertid paa et ganske andet Punkt end her fremhævet. Benzons vil lade de Lægder, som har Mandskab til overs, hjælpe dem, der har for faa Folk, og derfor vil han lade Proprietærerne svare for alt Gods inden for den enkelte Provins. Harboe vil blot gaa et Skridt videre, at lade Proprietærerne stille af deres samlede Gods i alle Provinser. Nogen dybere Forskel bestaar der følgelig ikke mellem de to Standpunkter.

Der er saaledes god Grund til at være lysvaagen, naar man læser den foreliggende Bog. Men det vilde være ubilligt at slutte uden endnu en Gang at pege paa den store Sum af Viden, som Værket skænker os, og at udtrykke Haabet om, at en stadig voksende Nøjagtighed i Detaljen og Sindighed i Dommen maa præge dets Fortsættelse. K. F.

Ikke uden Grund peger Prof. Morse Stephens i sit Forord til W. Westergaard **The Danish West Indies under Company Rule (1671—1754) with a supplementary Chapter, 1755—1917**, paa den Kendsgerning, at det første videnskabelige Værk om Dansk Vestindien skal være skrevet, ikke af en Dansker, men af en Dansk-Amerikaner, som er helt absorberet af Amerika, og han søger heri et Vidnesbyrd om, at Interessen for Øerne heller ikke har stukket dybt hos de danske Historikere. Den foreliggende Doktorafhandling er virkelig et Forsøg paa at trænge ind i Koloniernes Fortid paa Grundlag af primære Kilder, og den fremtræder som første Del af et planlagt tre Binds Værk, der skal gaa lige til Nutiden. Den foreløbige Grænse er meget naturligt sat med det Tidspunkt, da Staten under Frederik 5. selv overtog Styrelsen af Øerne, og Bindet omhandler saaledes sinaa hundrede Aar.

Dr. Westergaard har kun haft faa trykte Forarbejder at bygge paa, nemlig Fr. Krarups Afhandlinger i Personalhist. Tidsskr. om de to Guvernører Jørgen Iversen og Gabriel Milan, Schücks Værk om Brandenburg-Preussens Kolonial-Politik, (nemlig angaaende Brandenburgernes Faktori paa St. Thomas under den store Kurfyrste), hvortil maaske ogsaa kan føjes mine Bemærkninger i „Griffenfeld“ om Kompagniets Stiftelse 1671. Nok saa megen Nytte har han haft af nogle Manuskripter, forfattede af

Embedsmænd under Kompagniet, især Bogholderen P. Mariagers fra 18. Aarh. Men i Hovedsagen har Dr. W. maattet bygge paa Arkivalia, og han lod sig da ikke nøje med de Kopibøger fra to Guvernørers Kancelli, som var havnede i „The Bancroft Collection“ i Kalifornien, men begav sig til sin Slægts Stamland Danmark, hvor han under et langvarigt Studieophold i vore Samlinger, særlig i Rigsarkivet, stræbte at udnytte det vigtigste af, hvad de indeholdt for hans Emne. Et saa alvorligt Forarbejde lover allerede godt for Resultatet af hans Studier.

Den anselige Bog gør da ogsaa straks et tillidsvækkende Indtryk. Den er ikke blot ledsaget af Arkiv- og Bogfortegnelser samt Register, men indeholder tillige en Mængde Bilag, navnlig af økonomisk Indhold, som er Bogens faste Basis. Trænger man nærmere ind i Værket, skuffes man ikke. Man møder naturligvis en Række Fejlstavninger og smaa Unøjagtigheder, som vel næsten er uundgaaelig hos en ikke-skandinavisk Forf. („Den danske Rimkrønike“ som den første trykte Bog herhjemme; at Rigsraadet skulde være fortsat efter 1660; at Stade samtidig skulde have været tysk Ejendom o. l.). Men i Hovedsagen maa det indrømmes, at dette kun betyder lidt, og at Arbejdet er gediegent.

Som allerede nævnt, er det de første Kapitler af Bogen, Kompagniets Oprettelse og de første Guvernører paa St. Thomas; som indeholder mindst nyt. Forf. paralleliserer Kompagniets Oktroy med det engelske Hudsonkompagnis, men kan heraf ikke forklare den faste Organisation, som det danske Handelsselskab fik; frugtbare havde det vel været, om han havde udstrakt sin Sammenligning til ogsaa at omfatte de franske Selskabers Grundlove under Colbert samt det nederlandske østindiske Kompagnis. Han dvæler derefter ved de første Guvernører og viser, at den eneste delige og uselviske af disse var Johan Lorents (1690—1702), som i Hjemmet fandt Støtte hos den mest interesserede af Kompagniets Direktører, Jens Juel. Tiderne var vanskelige, Handelen hæmmedes af de europæiske Storkrige (den pfalziske Arvefølgekrig) og Flibustiers — blandt disse sidste er den berømte Kaptajn Kidds Navn knyttet til St. Thomas — men med Aarhundredskiftet begynder under den spanske Arvefølgekrig den første glimrende Handelsperiode, „boom“, i Øernes Historie.

Dette hænger sammen med den stærke Udvikling af Plantagerne paa St. Thomas og St. Jan, som var begyndt fra Slutn. af 17de Aarh., og Dr. Westergaard yder her, ikke mindst paa Grundlag af „Land-Listerne“ 3: Folketællingerne, sine mest indholdsrige og værdifulde Kapitler (VI—IX) over Forholdet mellem Planterne og Negerne, samt mellem Planterne og Kompagniet. Fra 317 Personer i 1688 stiger den hvide Befolkning paa St. Tho-

mas til 565 i 1720, men den sorte samtidig fra 422 til 4187. Indenfor den hvide Befolkning dominerer allerede 1688 Hollænderne (de krigsførende Staters Undersaatte tyede til den neutrale Ø), derpaa Englænderne, mens der kun var halvt saa mange Danskere som Englændere, og kun en Fjerdedel i Sammenligning med Nederlænderne. Sukker og Bomuld var Hovedprodukterne paa Plantagerne, det første behandlede paa Sukkermøllerne, hvor „en Økse altid laa ved Haanden, for at man med den kunde amputere Armen paa en skødesløs Neger, der fik Haanden ind i de glidende Cylindre; thi da Hjælpen var sparsom, var tre Fjerdedele Neger altid bedre end ingen“.

Citatet er en passende Optakt til Neger spørgsmaalet, og Forf. giver en indgaaende Skildring af den Import, der fandt Sted fra vore Forter paa Guineakysten. Han viser, at de Negre, som indførtes paa danske Skibe til Vestindien, ikke røvedes af de hvide, men blev købt af Negerkongerne, som havde fanget dem blandt fjendtlige Stammer; dernæst, at Behandlingen af de sorte om Bord ingenlunde var saa brutal som tidligere paastaact. Men alligevel oplyser hans Statistik, at Dødsfaldene om Bord paa Slave-skibene varierede mellem 10 og 55 pCt., saa at Fordelen for Kompagniet ved denne Handel var meget tvivlsom, selv naar man fik 3 Gange Indkøbsprisen. Anderledes for Planterne, der ligefrem sloges om at købe paa St. Thomas' Slavemarked. Paa Øerne voldte Slaverne med Tiden flere og flere Bryderier, navnlig fordi Plantagernes Tiltagen gjorde det mere og mere almindeligt, at Ejeren opholdt sig andet Steds (mange af St. Jans Ejere saaledes paa St. Thomas), og fordi Ejerne behandlede Negerne endnu haardere end paa de spanske Øer. Disse svarede herpaa med at løbe bort (maroon), ja, 1733 greb de paa St. Jan til Oprør, det første i Øernes Historie, og dette blev først undertrykt, da Planterne fik Hjælp fra de franske Besiddelser. Det var nemlig paa samme Tid, vi under den polske Tronfølgekrig købte St. Croix, og den franske Regering ønskede paa alle Maader at staa sig godt med den danske for at have fri Fart gennem Øresund til Danzig.

Heller ikke mellem Kompagniet og Planterne udviklede Forholdet sig i Længden godt; de sidste krævede Del i Selvstyret paa Øerne og protesterede mod Toldafgifterne og Tvangsafsætningen af Produkterne paa dansk Marked. Skridt for Skridt vandt de frem i den første Halvdel af 18. Aarh., og da Kompagniets Status samtidig var bleven ret prekær, overtog Frederik 5. Aktierne og dets Forpligtelser og aabnede samtidig Handelen for alle danske Undersaatte.

Det vil af ovenstaaende fremgaa, hvor meget nyt Dr. W.s Bog indeholder, selv om den danske Læser paa sine Steder føler, at den stammer fra en Udlænding. Man savner saaledes specifi-

ceret Oplysning om, hvor mange af de egentlige Plantere der var Danskere, og hvorledes Forholdet udviklede sig mellem de forskellige Nationaliteter paa Øerne. Men ogsaa for hvad der er ydet, er der Grund til at være taknemlig. *K. F.*

Foruden sine Meddelelser, de „Vejledende Registraturer“ og Embedslisterne har Rigsarkivet som bekendt i Aarenes Løb udgivet en Række vigtige Aktstykker, Publikationer og Diplomatarier, af hvilke „Kancelliets Brevbøger“ og „Kronens Skøder“ er de vigtigste. Kun et Par af disse Arbejder har meddelt Stof fra Tiden efter 1660. Bortset fra „Fonden ad usus publicos“ indeholder intet af dem Arkivalier fra 19. Aarh. og kun et eneste, „Regerings-skiftet 1784“, Aktstykker og Breve fra 18. Aarh.; dette sidste er endda vel Rigsarkivets mindst tilfredsstillende Publikation, idet A. D. Jørgensen, der personlig besørgede Udgivelsen i Anledning af Festen for Stavnbaandets Løsning i 1888, ikke just havde sin Styrke i Udgiverarbejde.

Det maa hilses med Tilfredshed, at Rigsarkivet i den sidste Publikation paany har valgt Aktstykker fra 18. Aarh. til Udgivelse, især da det er en Samling af stor og almindelig historisk Interesse. Værket er oprindelig planlagt af A. D. Jørgensen, der havde et udmærket Initiativ, og der har med Afbrydelser i snart 30 Aar været arbejdet derpaa. Rigsarkivar V. A. Secher var meget interesseret for Arbejdet og bidrog væsentlig til Udformningen af den endelige Plan. „Struensees Kabinetsordrer“ vilde man fra først af udgive, men meget fornuftigt er Planen blevet udvidet til at omfatte **Kabinetsstyrelsen i Danmark 1768—1772**. Begyndelsesaaret er særdeles heldigt valgt, maaske rigtigere end det har været Udgiverne bevidst. Det er nemlig neppe alene et Tilfælde, at der just fra Aaret 1768 efter Andreas Schumachers Tiltrædelse som Kabinetssekretær foreligger samlede bevarede Koncepter til Kabinetsordrer; 1768 er, som det neppe tidligere er paapeget, i mange Henseender et vigtigt Aar i den hele Administrations Udvikling. Af forskellige Grunde, som ikke her skal udredes, kom der en hidtil ukendt Fart i Regeringskredsens Arbejde i vigtige Grene af Administrationen; Kabinetsordrerne faar fra nu af en større Betydning end nogensinde. Denne Udvikling kulminerer i Struensee Perioden, men holder sig helt op til 1784, for derefter først omkring Aarhundredskiftet, efter A. P. Bernstorffs Død, under noget andre Former, paany at tage Fart.

Det Værk, hvis første Bind foreligger, og som behandler den Side af Kabinetsstyrelsen, der berører Geheimekonseilet og Kancellierne indtil 1772, bør ikke blot fortsættes i et Par Bind om de øvrige Regeringskontorer i denne Periode, men ogsaa i et tilsvarende Værk om Kabinetsstyrelsen i den saakaldte „Guldbergske